

Andris Veīkenieks – HIV vīrusu aizvien maldīgi neattiecinām uz sevi, tāpēc neveicam testus

Andris Veīkenieks, AGIHAS – atbalsta biedrības cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV – valdes priekšsēdētājs teju desmit gadus. It kā ilgi... Ne jau tāpēc, ka pats būtu ar nagiem un zobiem turējies pie šī “priekšnieka krēsla”, bet gan tāpēc, ka savējie biedrībā viņam aizvien ir lūguši šo darbu turpināt – zinot, ko šis amats prasa. Lai to spētu darīt, vajag lielu dūšu un vienlaikus arī zināmu vieglumu, prasmi sarunāties ar dažādiem cilvēkiem (mediķiem, politiķiem, privātā un nevalstiskā sektora pārstāvjiem), drosmi runāt HIV+ cilvēku vārdā. Andris to lieliski prot, tāpēc viņam tic, viņā ieklausās. Un vēl viņš allaž atkārto: “Ja kāds grib zināt, kā šodien Latvijā varētu izskatīties cilvēks ar HIV, lai paveras spogulī – tieši tāds viņš arī ir, ne citādāks, ne šķībāks vai greizāks, bet tieši tāds.”.

Mums Latvijā grūti veicas ar HIV infekcijas ierobežošanu. Viens no iemesliem – nepietiekamā testēšanās aptvere. Kas tam par iemeslu? Runājam taču gadu no gada...

Es šoreiz nerunāšu par to ļaužu grupu mūsu sabiedrībā, kuri ir atkarīgi no savām atkarībām un nedz “draudzējas” ar savu veselību, nedz respektē vispārcilvēciskas prioritātes un vērtības. Kas attiecas uz cilvēkiem “normālajiem un parastajiem”, viņi atrunājas – HIV uz mani neattiecas. Jā, HIV kaut kur ir, bet tas nekādā gadījumā nevar skart mani, jo es taču neesmu šāds un tāds (vai šāda tāda), nelietoju narkotikas, man nav neskaitāmi seksuālie kontakti gadā ar dažādiem cilvēkiem, satiekos ar labiem, pareiziem un izglītotiem cilvēkiem, kuriem noteikti nav HIV. Arī, ja bijis kāds nejaušs vienas nakts kontakts, tas nevar būt par inficēšanās iemeslu – viņam/-ai taču ir tik labs darbs un kopta āriene... Noteikti nekādu slimību nav...

Mēs nonākam atkal pie tās pašas veselībratības jeb, precīzāk, tās trūkuma...

Jā, tieši tā – šī “ķēdīte” ir ļoti īsa un likumsakarīga, un tās posmi nesaraucjami saistīti. Proti, cilvēkiem nav izpratnes par HIV vīrusu un infekciju, kas noved pie nolieguma un bailēm, bet tie savukārt – pie netestēšanās, neārstēšanās un infekcijas tālākās izplatības.

Zināšanas cilvēkiem ne tikai palīdz atbildīgi rūpēties par savu veselību, to sargāt, bet arī atbrīvo no dažādiem aizspriedumiem, neļauj veidoties stigmatizējošai attieksmei... Diemžēl Latvijā zināšanas par HIV ir katastrofāli zemas, tāpēc stigma nemazinās. HIV vīruss ir ļoti “konservatīvs un neinteresants” – to var iegūt tikai seksuālu kontaktu ceļā vai pārnest ar asinīm un mātes pienu. Diemžēl aizvien visai populārs ir uzskats, ka vīruss var izplatīties arī kukaiņu un dzīvnieku kodumu, sadzīves kontaktu rezultātā.

Ir jāsaprot, ka ikviens HIV infekciju ieguvis cilvēks nav bijis pietiekami zinošs un informēts. Viņš savā ziņā ir neapzināti un bezatbildīgi rotaļājies ar likteni – līdzīgi kā tie, kuri brauc nepiesprādējušies ar drošības jostām vai ar skrejriteņiem bez ķiverēm.

Kaut kā negribam HIV tēmu pielaist sev tuvāk, labāk iepazīt un saprast. Es to redzu situācijās, kad sāku par šiem jautājumiem (piemēram, šo pašu testēšanās nepieciešamību) runāt ar cilvēkiem, kuri dzīvo ārpus tiem “burbuļiem”, kuros es pamatā uzturos ikdienā – visi uzreiz maina sarunas tēmu, izliekas mani nedzirdam.

Bet kas ir tie cilvēki, kuri tomēr veic HIV testu vai kuriem tas tiek veikts?

Protams, vienmēr ir apzinīgie, proti, atbildīgie pret savu veselību, bet viņu ir salīdzinoši maz... Līdzīgi kā krūts, dzemdes kakla, zarnu vai prostatas vēža skrīninga gadījumā... Šie apzinīgie to dara profilaktiski, arī nepastāvot nekādām bažām, vai arī gadījumos, kad kaut kas, iespējams, ir “nogājis greizi” un rodas aizdomas par nevēlamām sekām.

Tad ir tie, kuriem kāds zinošs un rūpīgs ārsts nozīmē HIV testu kādu citu slimību (it īpaši, ja tās atkārtojas) vai neizprotamu simptomu gadījumā, kad īstais problēmu cēlonis nedodas rokā. Un diemžēl ir arī tādi, kuri savu diagnozi uzzina tikai slimnīcā, nonākot tur ļoti bēdīgā stāvoklī, kad imūno šūnu skaits ir nokritis teju līdz nullei. Un tas tikai tāpēc, ka neviens iepriekš nav iedomājies, ka šiem cilvēkiem varētu būt HIV.

Jā, un vēl, protams, ir sievietes, kuras uzzina, ka viņām ir HIV, stājoties grūtnieču uzskaitē (tas ir viens no retajiem gadījumiem, kad paredzēts HIV tests). HIV vīrusa klātbūtne asinīs tiek pārbaudīta visiem, kuri nodod asinis Valsts asinsdonoru centrā. Tāpat arī HIV tests tiek veikts personām, kuras nonāk ieslodzījuma vietā (ja persona piekritusi veikt analīzes, kas tur tiek piedāvātas visiem).

Bet, kopumā ņemot, man jau šķiet, ka cilvēki pamatā grib nezināt. Tāda strausa politika – esmu laimīgs nezinot. Ja es nezinu, visam jābūt labi. Diemžēl tā nenotiek.

Kaut gan veikt HIV testu ir vienkāršāk par vienkāršu, izmantojot iespēju, kas visvairāk “iet pie sirds”...

HIV testu var veikt jebkurā laboratorijā ar vai bez ārsta nosūtījuma. Gadījumā, ja tests tiek veikts bez ārsta nosūtījuma, tas ir viens no laboratoriju maksas pakalpojumiem, bet salīdzinoši lēts – sākot no 4 EUR. Ir iespēja lūgt norīkojumu arī savam ģimenes ārstam, tad par to jāmaksā nebūs. Bez maksas un anonīmi HIV eksprestestu iespējams veikt vairāk nekā 25 [HIV profilakses punktos](#) visā Latvijā – precīzas adreses atrodamas Slimību profilakses un kontroles centra mājaslapā. Turklāt pievienotā vērtība ir tā, ka šajos punktos tiek nodrošinātas pirms un pēc testa konsultācijas. Tas ir svarīgi, jo konsultācijas laikā tiek izrunāti riska faktori un profilakses pasākumi, lai novērstu inficēšanos nākotnē. Salīdzinoši nesen Latvijā ir pieejami arī HIV paštesti, kas šobrīd ir nopērkami internetaptiekās.

Kāpēc svarīgi noskaidrot savu HIV statusu?

Noskaidrot HIV statusu – tā pašos pamatos ir atbildība pret savu un arī citu (sabiedrības) veselību. Veicot HIV testu iespējams pārliecināties, ka esi vesels, tādējādi gūstot sirdsmieru. Gadījumā, ja testa rezultāts izrādīsies pozitīvs, iespējams laikus uzsākt terapiju, kas savukārt ir arī viens no ļoti svarīgiem HIV infekcijas izplatības

profilakses pasākumiem. Proti, kaut HIV nevar izārstēt, ir iespējams mazināt vīrusa daudzumu asinīs līdz nenosakāmam līmenim. Tas savukārt garantē to, ka infekcija nav pārnesama un nododama citiem – to apliecina neskaitāmi klīniskie pētījumi.

Turklāt mēs ne vienmēr varam būt pārliecināti par partneri, arī ilglaicīgās un pastāvīgās attiecībās. Diemžēl tā ir skarbā realitāte, ka inficēšanās notikusi arī neaizsargātā seksuālā kontaktā ar ilgi vai labi pazīstamu cilvēku. Ja viņš mums ir vienīgais, tā vēl nav garantija, ka mēs viņam esam vienīgie. Savukārt, uzsākot jaunas attiecības, mēs jau nezinām sava partnera iepriekšējo attiecību vēsturi, kas ne vienmēr ir balta lapa. Arī viņš pats var nenojaust inficēšanās faktu – HIV infekcija var slēpties un nedot par sevi ziņu gadus desmit un pat vairāk.

Tāpat vērā ņemams ir fakts, ka kopš 2018. gada cilvēkiem, kuri dzīvo ar HIV, ir pieejama valsts apmaksāta ārstēšana. Proti, lai uzsāktu terapiju, nav vairs jāgaida veselības pasliktināšanās jeb imūnšūnu skaita pazemināšanās līdz noteiktam līmenim, un nav jābaidās, ka, stāvoklim uzlabojoties, terapija tiks "atņemta". Vienīgais, kas tiek prasīts un sagaidīts – regulāri apmeklēt ārstu, lietot zāles un segt ceļa izdevumus līdz ārstniecības iestādei.

Nereti dzirdu neapmierinātību par šo cilvēku, kuri dzīvo ar HIV, privilēģēto situāciju, un tad vienmēr atgādinu – lai cik, iespējams, tas netaisnīgi šķistu attiecībā pret citām diagnozēm, no sabiedrības veselības viedokļa HIV rada patiešām ļoti nopietnu risku, tā ir lipīga infekcijas slimība, kas izplatās patīkamā veidā un turklāt ir ļoti stigmatizēta, kā jau teicu sākumā. Ir starptautiski pētījumi, kas apliecina – viens laikus nediagnosticēts un neārstēts HIV+ cilvēks var inficēt 12 (!) citus cilvēkus.

Raksts tapis Slimību profilakses un kontroles centra īstenotās sabiedrības informēšanas kampaņas "[Vai viss ir tik labi, kā izskatās? Veic HIV testu!](#)" ietvaros.